

Främjandet av färdigheter kan förlänga medellivslängden

Anton Lager

CHESS, Centre for Health Equity Studies, Stockholms universitet/Karolinska Institutet och Statens folkhälsoinstitut. E-post: anton.lager@chess.su.se.

Goda kognitiva färdigheter är förknippade med bättre hälsa och längre liv för individen. Det visar forskning från det senaste dryga årtiondet. Detta verkar kunna gälla över hela fördelningen, det vill säga inte bara exempelvis för de med svaga färdigheter. Därmed kvalificerar sig de kognitiva förmågorna som potentiellt viktiga bestämningsfaktorer för folkhälsan i stort. Annan forskning pekar på att kognitiva färdigheter, definierade som intelligens och mätta med IQ-test (test av intelligenskvoten), i sin tur är förknippade med exponeringar i den fysiska och sociala miljön. Färdigheterna är med andra ord påverkbara. Därigenom bör de kognitiva färdigheterna vara av intresse inte bara för den som vill förklara hälsoskillnader utan också för den som vill främja folkhälsa.

Forskningen på det här området, som ibland benämnts kognitiv epidemiologi, är dock relativt ny och diskussionen verkade ett tag ha stannat vid en betydligt mer dyster idé. En amerikansk forskare föreslog att skillnader i (medfödd) intelligens i själva verket var den fundamentala orsaken till det vi vanligen betraktar som sociala hälsoskillnader. Man hade sedan länge vetat att intelligens var förknippat med social position och eftersom den nya forskningen pekade på att intelligensen också var förknippad med hälsa var detta en ganska logisk hypotes.

Det är (eller snarare var) dock just en hypotes som på vanligt sätt kan underkastas empiriska undersökningar. Eftersom social position i barndomen är förknippad med intelligens var den 'omvända' hypotesen, det vill säga att social bakgrund i

själva verket var det som förklarade skillnaderna i hälsa över intelligens, också möjlig.

Båda dessa hypoteser närmade vi oss, med dödlighet som utfall, i den första studien av barn i Malmö födda 1928, som skrev ett IQ-test i årskurs tre, och därefter har följts genom livet. Vi fann, kort sagt, inget stöd för någon av hypoteserna. I själva verket verkade *både* de kognitiva färdigheterna och utbildningslängden (som mått på social position) var för sig vara förknippade med livslängd, åtminstone för män (*BMJ 2009;339:b5282*). Dessutom pekade en annan studie i avhandlingen (av grundskolereformens effekter, under review) på att sambandet mellan utbildning och dödlighet är kausalt.

Sambandet mellan kognitiva färdigheter och sociala faktorer som utbildning, familjebildning, och inkomst interagerar dessutom på ett troligen ganska invecklat sätt. I två följande studier, varav en är publicerad (*Int. J. Epidemiol. (2011) doi: 10.1093/ije/dyr139*), gjordes försök att bena i detta ytterligare med hjälp av Malmöstudien.

Avhandlingen "The role of education and cognitive skills in understanding mortality inequalities" försvarades den sjätte december, 2011, vid Karolinska Institutet. Fakultetsopponent var professor Finn Diderichsen, Köpenhamns universitet. I betygsnämnden satt professor Anders Björklund, Stockholms universitet, professor Jan-Eric Gustafsson, Göteborgs universitet samt professor Laura Fratiglioni, Karolinska Institutet samt Aging Research Center, ARC, Karolinska Institutet och Stockholms universitet.

Avhandling vid Karolinska Institutet, Institutionen för folkhälsovetenskap 2011. Avhandlingen återfinns på: <http://publications.ki.se/jspui/handle/10616/40796>